Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 26 marca 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Jurysdykcja i wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych – Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 – Artykuł 5 pkt 1 – Jurysdykcja w sprawach, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – Artykuły 15–17 – Jurysdykcja w sprawach umów z udziałem konsumentów – Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 – Artykuły 6 i 7 – Prawo do odszkodowania w przypadku dużego opóźnienia lotu – Umowa przewozu połączonego z noclegiem zawarta między pasażerem a biurem podróży – Powództwo odszkodowawcze skierowane przeciwko przewoźnikowi lotniczemu niebędącemu stroną tej umowy – Dyrektywa 90/314/EWG – Impreza turystyczna

W sprawie C-215/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze, Republika Czeska) postanowieniem z dnia 25 stycznia 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 marca 2018 r., w postępowaniu:

Libuše Králová

przeciwko

Primera Air Scandinavia A/S,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, M. Safjan (sprawozdawca), L. Bay Larsen, C. Toader i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek i J. Vláčil, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – M. Šimerdova i M. Heller, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 listopada 2019 r.,

* Język postępowania: czeski.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 pkt 1 i art. 15–17 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) oraz rozporządzenia (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiającego wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylającego rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Libuše Královą a Primera Air Scandinavia A/S, przedsiębiorstwem prowadzącym działalność komercyjną w dziedzinie transportu lotniczego z siedzibą w Danii (zwanym dalej „Primerą"), w kontekście powództwa o odszkodowanie wytoczonego na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 z powodu dużego opóźnienia obsługiwanego przez Primerę lotu z Pragi (Republika Czeska) do Keflavíku (Islandia).

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 44/2001

3 Rozporządzenie nr 44/2001 zostało uchylone przez rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1). Rozporządzenie nr 1215/2012 stosuje się jednakże, zgodnie z jego art. 81, dopiero od dnia 10 stycznia 2015 r. W związku z tym, ze względu na datę wystąpienia okoliczności faktycznych leżących u podstaw sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego, zastosowanie do niego znajduje w dalszym ciągu rozporządzenie nr 44/2001.

4 Motywy 11–13 rozporządzenia nr 44/2001 stanowią, co następuje:

„(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo [co do zasady] od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze [być zawsze dostępna], z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [uzasadniony jest inny łącznik]. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost [w sposób autonomiczny] w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

(12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania [pozwanego] powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

(13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne".

5 Zgodnie z brzmieniem art. 2 ust. 1 tego rozporządzenia:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania [lub siedzibę] na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego".

6 Artykuł 5 wspomnianego rozporządzenia znajdował się w sekcji 2 rozdziału II, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna". Punkt 1 tego artykułu stanowił:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

1) a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;
   b) w rozumieniu niniejszego przepisu – i o ile co innego nie zostało uzgodnione – miejscem wykonania zobowiązania jest:

      – w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały albo miały zostać dostarczone,

      – w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;
   c) jeżeli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a)".

7 Artykuł 15 tego samego rozporządzenia, należący do sekcji 4 rozdziału II, zatytułowanej „Jurysdykcja w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów", stanowił:

„1. Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 oraz art. 5 pkt 5,

[…]

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności.

2. Jeżeli kontrahent konsumenta nie ma miejsca zamieszkania [lub siedziby] na terytorium państwa członkowskiego, ale posiada filię, agencję lub inny oddział w państwie członkowskim, to będzie on traktowany w sporach dotyczących ich działalności, tak jak gdyby miał miejsce zamieszkania na terytorium tego państwa.

3. Niniejsza sekcja nie ma zastosowania do umów przewozu, z wyjątkiem umów podróży przewidujących w zamian za cenę ryczałtową połączone świadczenia przewozu i noclegu".

8 Artykuł 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, który znajdował się we wspomnianej sekcji 4, miał następujące brzmienie:

„Konsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi albo przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium ten kontrahent ma miejsce zamieszkania [względnie siedzibę], albo przed sąd miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania".

9 Zgodnie z art. 17 tego rozporządzenia:

„Od przepisów niniejszej sekcji można odstąpić na podstawie umowy tylko wówczas:

1) jeżeli umowa została zawarta po powstaniu sporu; lub

2) jeżeli przyznaje ona konsumentowi uprawnienie do wytaczania powództwa przed sądy inne niż wymienione w niniejszej sekcji; lub

3) jeżeli została ona zawarta między konsumentem a jego kontrahentem, którzy w chwili zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym państwie członkowskim, a umowa ta uzasadnia jurysdykcję sądów tego państwa członkowskiego, chyba że taka umowa nie jest dopuszczalna według prawa tego państwa członkowskiego".

Rozporządzenie nr 261/2004

10 Artykuł 1 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Przedmiot", stanowi w ust. 1:

„Niniejsze rozporządzenie przyznaje, na warunkach wymienionych poniżej, minimalne prawa dla pasażerów w następujących sytuacjach:

a) odmowy przyjęcia na pokład wbrew ich woli;

b) odwołania ich lotu;

c) opóźnienia ich lotu".

11 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje", stanowi:

„Do celów niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

[…]

b) »obsługujący [lot] przewoźnik [lotniczy]« oznacza przewoźnika lotniczego wykonującego lub zamierzającego wykonać lot zgodnie z umową zawartą z pasażerem lub działającego w imieniu innej osoby, prawnej lub fizycznej, mającej umowę [z] tym pasażerem;

[…]".

12 Artykuł 3 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres zastosowania", stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie:

a) do pasażerów odlatujących z lotniska znajdującego się na terytorium państwa członkowskiego, do którego ma zastosowanie traktat;

[…]

2. Ustęp 1 stosuje się pod warunkiem, że pasażerowie:

a) posiadają potwierdzoną rezerwację na dany lot oraz, z wyjątkiem przypadku odwołania, o którym mowa w art. 5, stawią się na odprawę pasażerów,

– zgodnie z wymogami i w czasie określonym uprzednio na piśmie (w tym poprzez środki elektroniczne) przez przewoźnika lotniczego, organizatora wycieczek lub autoryzowane biura podróży,

lub, jeżeli czas nie został określony,

– nie później niż 45 minut przed ogłoszoną godziną odlotu; lub

[…]

5. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie do każdego obsługującego przewoźnika lotniczego, który świadczy usługi transportowe na rzecz pasażerów spełniających wymogi ust. 1 i 2. Gdy obsługujący przewoźnik lotniczy, nie będąc związanym umową z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z niniejszego rozporządzenia, uważa się, że robi to w imieniu osoby związanej umową z pasażerem.

6. Niniejsze rozporządzenie nie narusza praw pasażerów wynikających z dyrektywy [Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz.U. 1990, L 158, s. 59 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 10, s. 132)]. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania w przypadkach, gdy zorganizowana wycieczka jest odwołana z przyczyn innych niż odwołanie lotu".

13 Artykuł 6 tego rozporządzenia, zatytułowany „Opóźnienie", stanowi:

„1. Jeżeli obsługujący [lot] przewoźnik lotniczy ma uzasadnione powody, by przewidywać, że lot będzie opóźniony w stosunku do planowego startu:

a) o dwie lub więcej godzin w przypadku lotów do 1500 kilometrów; lub

b) o trzy lub więcej godzin w przypadku wszystkich lotów wewnątrzwspólnotowych dłuższych niż 1500 kilometrów i wszystkich innych lotów o długości pomiędzy 1500 a 3500 kilometrów; lub

c) o cztery lub więcej godzin w przypadku wszystkich innych lotów niż loty określone w lit. a) lub b),

pasażerowie otrzymują od obsługującego przewoźnika lotniczego:

i) pomoc określoną w art. 9 ust. 1 lit. a) i art. 9 ust. 2; oraz

ii) gdy oczekiwany w sposób uzasadniony czas odlotu nastąpi co najmniej dzień po terminie poprzednio zapowiedzianego odlotu – pomoc określoną w art. 9 ust. 1 lit. b) i c); oraz

iii) gdy opóźnienie wynosi co najmniej pięć godzin – pomoc określoną w art. 8 ust. 1 lit. a).

2. W każdym przypadku pomoc jest oferowana w ramach limitów czasowych określonych powyżej w odniesieniu do poszczególnego przedziału odległości".

14 Artykuł 7 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Prawo do odszkodowania", stanowi w ust. 1:

„W przypadku odwołania do niniejszego artykułu pasażerowie otrzymują odszkodowanie w wysokości:

[…]

b) 400 EUR dla wszystkich lotów wewnątrzwspólnotowych dłuższych niż 1500 kilometrów i wszystkich innych lotów o długości od 1500 do 3500 kilometrów".

15 Artykuł 8 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Prawo do zwrotu należności lub zmiany planu podróży", stanowi w ust. 2:

„Ustęp 1 lit. a) ma również zastosowanie do pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z wyjątkiem prawa do zwrotu należności, gdy prawo to wynika z dyrektywy 90/314/EWG".

Dyrektywa 90/314

16 Dyrektywa 90/314, mająca zastosowanie do okoliczności faktycznych leżących u podstawy sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego, stanowiła w art. 2 ust. 1:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

1) »impreza turystyczna« oznacza wcześniej ustaloną kombinację nie mniej niż dwóch z następujących usług sprzedawanych lub oferowanych do sprzedaży w łącznej cenie, o okresie ich świadczenia dłuższym niż 24 godziny lub obejmującym nocleg:
   a) transport;
   b) zakwaterowanie;
   c) inne usługi turystyczne niezwiązane z transportem lub zakwaterowaniem stanowiące znaczącą część imprezy turystycznej.

Oddzielne fakturowanie różnych składników [elementów] tej samej imprezy nie zwalnia organizatora lub punktu sprzedaży detalicznej z obowiązków wynikających z niniejszej dyrektywy".

Okoliczności faktyczne i pytanie prejudycjalne

17 Libuše Králová, zamieszkała w Pradze, zawarła z biurem podróży FIRO-tour a.s. umowę o imprezę turystyczną obejmującą, po pierwsze, transport lotniczy między Pragą a Keflavíkiem, mający zostać zapewniony przez Primerę, a po drugie, nocleg w Islandii.

18 Lot z Pragi do Keflavíku w dniu 25 kwietnia 2013 r., na który L. Králová miała potwierdzoną rezerwacją, był opóźniony o ponad cztery godziny. W związku z tym L. Králová wytoczyła przeciwko Primerze przed Obvodní soud pro Prahu 8 (sądem obwodowym nr 8 w Pradze, Republika Czeska) , na podstawie art. 6 ust. 1 i art. 7 rozporządzenia nr 261/2004, powództwo o odszkodowanie, żądając zapłaty kwoty 400 EUR.

19 Postanowieniem z dnia 1 kwietnia 2014 r. Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze) uznał się za niewłaściwy do rozpoznania tego powództwa ze względu na to, że rozporządzenie nr 44/2001 nie ma zastosowania do Królestwa Danii, a więc państwa członkowskiego, w którym Primera ma swoją siedzibę. Sąd ten dodał, że jego jurysdykcja nie wynikała również z sekcji 4 rozdziału II tego rozporządzenia, ponieważ L. Králová zawarła umowę przewozu nie z Primerą, lecz z biurem podróży FIRO-tour. Nawet gdyby zostało stwierdzone istnienie umowy wiążącej strony sporu, umowa ta nie dotyczyłaby w każdym razie połączonego świadczenia przewozu i noclegu, stosownie do wymogu sformułowanego w art. 15 ust. 3 tego rozporządzenia.

20 Libuše Králová odwołała się od tego postanowienia do Městský soud v Praze (sądu miejskiego w Pradze, Republika Czeska), który oddalił wniesiony przez nią środek odwoławczy postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2014 r. Ten ostatni sąd stwierdził, że rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie do Królestwa Danii od dnia 1 lipca 2007 r., ale nie pozwala na ustanowienie jurysdykcji sądów czeskich w postępowaniu głównym.

21 W następstwie skargi kasacyjnej wniesionej przez L. Královą do Nejvyšší soud (sądu najwyższego, Republika Czeska) sąd ten, orzeczeniem z dnia 15 września 2015 r., uchylił postanowienia Obvodní soud pro Prahu 8 (sądu obwodowego nr 8 w Pradze) i Městský soud v Praze (sądu miejskiego w Pradze) i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Obvodní soud pro Prahu 8 (sądowi obwodowemu nr 8 w Pradze), nakazując owemu sądowi zbadanie możliwości pozwania Primery w świetle art. 5 pkt 1 oraz art. 15 i 16 rozporządzenia nr 44/2001.

22 Sąd odsyłający wskazuje, że nie może bezpośrednio wywieść z przepisów rozporządzenia, czy w stosunkach między przewoźnikiem lotniczym a konsumentem, w sytuacji gdy przewóz lotniczy jest negocjowany jako element imprezy turystycznej, jurysdykcję mają sądy miejsca wykonania zobowiązania umownego w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tego rozporządzenia, czy sądy miejsca zamieszkania konsumenta w rozumieniu art. 16 ust. 1 tego rozporządzenia.

23 Ponadto sąd odsyłający ma wątpliwości dotyczące możliwości pozwania – w kontekście dochodzenia praw wynikających z rozporządzenia nr 261/2004 – Primery, która była zobowiązana do wywiązania się z obowiązków przewidzianych w tym rozporządzeniu, a także co do wzajemnej zależności występującej między odpowiedzialnością wynikającą z tego rozporządzenia a odpowiedzialnością wynikającą z dyrektywy 90/314.

24 W tych okolicznościach Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1. Czy między powódką [w postępowaniu głównym] a pozwaną [w postępowaniu głównym] istniał stosunek umowny w rozumieniu art. 5 ust. 1 [rozporządzenia nr 44/2001], mimo że powódka i pozwana nie zawarły umowy, a lot stanowił element zorganizowanej usługi turystycznej, świadczonej na podstawie umowy zawartej między powódką a osobą trzecią (biurem podróży)?

2. Czy ten stosunek prawny należy kwalifikować jako konsumencki w rozumieniu […] art. 15–17 rozporządzenia [nr 44/2001]?

3. Czy pozwana [w postępowaniu głównym] posiada bierną legitymację procesową w postępowaniu w przedmiocie zaspokojenia roszczeń wynikających z rozporządzenia [nr 261/2004]?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania trzeciego

25 Poprzez pytanie trzecie, które należy rozpatrzyć w pierwszej kolejności, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy rozporządzenie nr 261/2004 należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli ów pasażer i ów przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej objętej zakresem stosowania dyrektywy 90/314.

26 W tym względzie, po pierwsze, pytanie to dotyczy kwestii, czy rozporządzenie nr 261/2004 ma zastosowanie do przewoźnika lotniczego, który zrealizował opóźniony lot w imieniu osoby, która zawarła umowę z pasażerem, sam zaś nie zawarł umowy z tym pasażerem.

27 Artykuł 2 lit. b) tego rozporządzenia zawiera definicję pojęcia „obsługującego [lot] przewoźnika lotniczego”, zgodnie z którą obejmuje ona przewoźnika lotniczego wykonującego lub zamierzającego wykonać lot zgodnie z umową zawartą z pasażerem lub działającego w imieniu innej osoby, prawnej lub fizycznej, która zawarła umowę z tym pasażerem.

28 Zgodnie z art. 3 ust. 5 tego rozporządzenia ma ono zastosowanie do każdego obsługującego lot przewoźnika lotniczego, który świadczy usługi transportu pasażerów z lub do portu lotniczego znajdującego się na terytorium państwa członkowskiego. Ten sam przepis stanowi, że w przypadku gdy obsługujący lot przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z niniejszego rozporządzenia, uważa się, że działa w imieniu osoby, która zawarła umowę z tym pasażerem (wyrok z dnia 7 marca 2018 r., flightright i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 62).

29 Z przytoczonych powyżej przepisów wynika, że pasażer opóźnionego lotu może powoływać się na rozporządzenie nr 261/2004 wobec obsługującego lot przewoźnika lotniczego, nawet jeśli pasażer i obsługujący przewoźnik lotniczy nie zawarli ze sobą umowy.

30 Po drugie, pytanie trzecie dotyczy kwestii, czy okoliczność, że rozpatrywana w postępowaniu głównym umowa stanowi umowę o imprezę turystyczną w rozumieniu art. 2 ust. 1 dyrektywy 90/314, ma wpływ na możliwość powołania się przez pasażera na prawa wynikające z art. 6 i 7 rozporządzenia nr 261/2004 w związku z opóźnionym lotem.

31 Co się tyczy wzajemnej zależności występującej pomiędzy rozporządzeniem nr 261/2004 a dyrektywą 90/314, należy przede wszystkim zauważyć, że z art. 3 ust. 6 tego rozporządzenia wynika, iż nie narusza ono praw wywodzonych z tej dyrektywy przez pasażerów, którzy wykupili imprezę turystyczną.

32 W kwestii tej art. 8 ust. 2 rzeczonego rozporządzenia stanowi, że prawo do zwrotu kosztów biletu ma również zastosowanie do pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z wyjątkiem sytuacji, w której prawo do zwrotu należności wynika z dyrektywy 90/314.

33 W tym kontekście Trybunał orzekł, że z tego jasnego brzmienia art. 8 ust. 2 wynika, iż samo istnienie prawa do zwrotu wynikającego z dyrektywy 90/314 wystarczy, aby wykluczyć możliwość żądania przez pasażera, którego lot stanowi część imprezy turystycznej, zwrotu kosztów biletu na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 od obsługującego lot przewoźnika lotniczego (wyrok z dnia 10 lipca 2019 r., Aegean Airlines, C-163/18, EU:C:2019:585, pkt 31).

34 Jednakże art. 6 i 7 rozporządzenia nr 261/2004, na podstawie których pasażer, którego dotyczy postępowanie główne, wytoczył powództwo o odszkodowanie, nie przewidują odstępstwa równoważnego z odstępstwem przewidzianym w art. 8 ust. 2 tego rozporządzenia dla zwrotu kosztów biletu, które było rozpatrywane w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 10 lipca 2019 r., Aegean Airlines (C-163/18, EU:C:2019:585).

35 Okazuje się zatem, że prawo do odszkodowania przewidziane w art. 7 tego rozporządzenia ma zastosowanie w sytuacji, gdy lot zakupiony przez pasażera stanowi część imprezy turystycznej, przy czym nie ma to wpływu na ewentualne prawa wynikające z dyrektywy 90/314.

36 Wykładnia ta znajduje potwierdzenie w pracach przygotowawczych nad rozporządzeniem nr 261/2004. Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 72 opinii, z owych prac przygotowawczych wynika, że zamiarem prawodawcy Unii nie było wyłączenie pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z zakresu stosowania tego rozporządzenia, lecz umożliwienie im skorzystania z praw przyznanych przez to rozporządzenie, bez uszczerbku dla ochrony, jaką przyznaje im dyrektywa 90/314.

37 W tym względzie prawo do ujednoliconego i obliczonego ryczałtowo odszkodowania, które wynika z art. 7 rozporządzenia nr 261/2004, należy do podstawowych praw przysługujących pasażerom linii lotniczych na mocy tego rozporządzenia, które obciążają obsługującego lot przewoźnika lotniczego, i nie znajduje ono odpowiednika w systemie ustanowionym przez dyrektywę 90/314, obciążającym organizatora imprezy turystycznej.

38 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, iż rozporządzenie nr 261/2004 należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli owi pasażer i przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej objętej zakresem stosowania dyrektywy 90/314.

W przedmiocie pytania pierwszego

39 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany w zawartej z osobą trzecią umowie o imprezę turystyczną, obejmującej również nocleg.

40 Na wstępie należy zauważyć, że art. 5 rozporządzenia nr 44/2001 przewidywał w pkt 1, że osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana, jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, w innym państwie członkowskim, przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane.

41 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że pojęcie „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" musi być interpretowane w sposób autonomiczny, tak aby zapewnić jego jednolite stosowanie we wszystkich państwach członkowskich (zob. podobnie wyroki: z dnia 7 marca 2018 r., flightright i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

42 W tym względzie Trybunał orzekł, że zawarcie umowy nie stanowi warunku zastosowania art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 (zob. wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Austro-Mechana, C-572/14, EU:C:2016:286, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

43 Mimo że art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 nie wymaga, by umowa została zawarta, niemniej zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zidentyfikowanie zobowiązania jest nieodzowne dla zastosowania tego przepisu, ponieważ przysługująca na jego podstawie jurysdykcja jest ustalana w oparciu o miejsce, gdzie zobowiązanie będące podstawą powództwa zostało wykonane albo miało być wykonane. A zatem pojęcia „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" w rozumieniu wspomnianego przepisu nie można rozumieć w sposób obejmujący sytuacje, w których nie występuje żadne zobowiązanie dobrowolnie zaciągnięte przez jedną stronę względem drugiej (zob. wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

44 Z tego wynika, że norma ustanawiająca jurysdykcję szczególną w sprawach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenie wynikające z umowy, zawarta w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, nawiązuje do przyczyny wytoczenia powództwa, a nie do tożsamości stron (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., flightright i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).

45 W niniejszej sprawie należy zatem zbadać w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 43 niniejszego wyroku, czy można uznać, że przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy przewozu z pasażerem i który zrealizował lot przewidziany w umowie o imprezę turystyczną zawartej z nim przez osobę trzecią, spełnia przesłankę dobrowolnego zaciągnięcia wobec drugiej strony zobowiązania, na którym opiera się powództwo powoda.

46 W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że przewoźnik lotniczy, taki jak ten, którego dotyczy postępowanie główne, może zostać uznany za „obsługującego [lot] przewoźnika lotniczego" w rozumieniu art. 2 lit. b) rozporządzenia nr 261/2004, ponieważ wykonał on lot w imieniu osoby prawnej lub fizycznej, która zawarła umowę z danym pasażerem, czyli w niniejszym przypadku biura podróży.

47 W drugiej kolejności – z art. 3 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia nr 261/2004 wynika, że jeżeli obsługujący lot przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z tego rozporządzenia, uważa się, że działa w imieniu osoby, która zawarła umowę z pasażerem (postanowienie z dnia 13 lutego 2020 r., flightright, C-606/19, EU:C:2020:101, pkt 34).

48 W związku z tym należy uznać, że przewoźnik ten wykonuje zobowiązania, na które swobodnie wyraził zgodę wobec kontrahenta danego pasażera. Zobowiązania te wywodzą się z umowy o imprezę turystyczną, którą pasażer zawarł z biurem podróży (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., flightright i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 63).

49 W konsekwencji powództwo o odszkodowanie za duże opóźnienie lotu wytoczone przez tego pasażera przeciwko wspomnianemu przewoźnikowi lotniczemu, który nie jest kontrahentem wspomnianego pasażera, należy jednak uznać za wytoczone w sprawie, której przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

50 Okoliczność, że umowa przewozu lotniczego stanowi część imprezy turystycznej w rozumieniu art. 2 pkt 1 dyrektywy 90/314, obejmującej nocleg, nie może podważyć tego stwierdzenia.

51 Okoliczność ta nie zmienia mianowicie w żaden sposób ani charakteru umownego obowiązków prawnych, na które powołuje się strona powodowa, ani przyczyny wytoczenia przez nią powództwa, które może w związku z tym zostać wytoczone przed sądem miejsca wykonania zobowiązań umownych (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., flightright i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 68, 69; a także postanowienie z dnia 13 lutego 2020 r., flightright, C-606/19, EU:C:2020:101, pkt 26, 27).

52 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany przez zawartą z osobą trzecią umowę o imprezę turystyczną, obejmującą również nocleg.

W przedmiocie pytania drugiego

53 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, jest objęte zakresem stosowania tych dotyczących jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów artykułów.

54 Na wstępie należy przypomnieć, że przepisy jurysdykcyjne, zawarte w sekcji 4 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001, obejmujące art. 15–17 tego rozporządzenia, pozwalają konsumentowi na dokonanie wyboru w kwestii wytoczenia powództwa albo przed sądem jego miejsca zamieszkania, albo przed sądami państwa członkowskiego, na którego terytorium ma miejsce zamieszkania druga strona umowy.

55 Przepisy te stanowią odstępstwo zarówno od ogólnej zasady jurysdykcyjnej ustanowionej w art. 2 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia, przyznającej jurysdykcję sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania, jak i od zasady jurysdykcji szczególnej w sprawach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, ustanowionej w art. 5 pkt 1 tego rozporządzenia. Z tego względu zasady te należy bezwzględnie interpretować w sposób ścisły (zob. podobnie wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).

56 Jurysdykcja jest ustalana w oparciu o sekcję 4 w sytuacjach, w których spełnione są trzy przesłanki przewidziane w art. 15 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, a mianowicie, po pierwsze, jedna ze stron umowy jest konsumentem działającym w celu, który nie może zostać uznany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, po drugie, umowa między takim konsumentem a przedsiębiorcą została faktycznie zawarta, i po trzecie, taka umowa należy do jednej z kategorii określonych w art. 15 ust. 1 lit. a)–c) tego rozporządzenia. Przesłanki te muszą zostać spełnione kumulatywnie, a zatem w wypadku niespełnienia jednej z tych trzech przesłanek jurysdykcja nie może zostać ustalona w oparciu o przepisy dotyczące umów zawieranych z udziałem konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., wyrok Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

57 W badanej sprawie pytanie sądu odsyłającego dotyczy kwestii, czy trzy przesłanki wymienione w poprzednim punkcie można uznać za spełnione w odniesieniu do stosunku prawnego występującego między pasażerem a przewoźnikiem lotniczym, którzy nie zawarli ze sobą umowy.

58 W tym względzie należy, po pierwsze, zauważyć, że w odróżnieniu od przesłanek stosowania przepisów jurysdykcji szczególnej, które wynikają z art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, dla zastosowania przepisów jurysdykcyjnych zawartych w sekcji 4 rozdziału II tego rozporządzenia decydujące znaczenie ma to, że strony sporu są również stronami umowy.

59 Jak bowiem zauważyli rzecznik generalny w pkt 48 opinii i rząd czeski w uwagach na piśmie, artykuły wspomnianej sekcji 4 odnoszą się do „umowy zawartej przez […] konsumenta”, do „kontrahenta konsumenta”, „drugiej strony umowy” zawartej przez konsumenta, a także do umów dotyczących jurysdykcji zawartych „między konsumentem a jego kontrahentem”.

60 Te odniesienia przemawiają za wykładnią, zgodnie z którą w celu zastosowania tej sekcji 4 powództwo wytoczone przez konsumenta musi być skierowane przeciwko jego kontrahentowi.

61 Trybunał orzekł, że przepisy jurysdykcyjne ustanowione – w dziedzinie umów z udziałem konsumentów – w art. 16 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia stosują się, zgodnie z brzmieniem tego artykułu, wyłącznie do powództwa wytoczonego przez konsumenta przeciwko drugiej stronie umowy, co wymaga bezwzględnie zawarcia przez konsumenta umowy z pozwanym przedsiębiorcą (wyrok z dnia 25 stycznia 2018 r., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).

62 Po drugie, wykładnia, zgodnie z którą przepisy jurysdykcyjne w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumenta ustanowione w sekcji 4 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 nie mają zastosowania w sytuacji, w której brak jest umowy między konsumentem a przedsiębiorcą, jest zgodna z celem wskazanym w motywie 11 tego rozporządzenia, jakim jest zapewnienie wysokiego stopnia przewidywalności jurysdykcji.

63 Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 57 opinii, możliwość pozwania przez konsumenta przedsiębiorcy przed sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się miejsce zamieszkania tego konsumenta, jest równoważona przez wymóg zawarcia między nimi umowy, z którego wynika wspomniana przewidywalność jurysdykcji dla pozwanego.

64 Trybunał stwierdził ponadto co prawda, że pojęcie „kontrahenta" zawarte w art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że oznacza ono również kontrahenta podmiotu gospodarczego, z którym konsument zawarł tę umowę (zob. podobnie wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., Maletic, C-478/12, EU:C:2013:735, pkt 32). Jednakże wykładnia ta opiera się na szczególnych okolicznościach, w których konsument był od razu związany umownie w sposób nierozerwalny z dwoma kontrahentami (wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 33).

65 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, nie jest objęte zakresem stosowania tych artykułów regulujących jurysdykcję szczególną w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów.

W przedmiocie kosztów

66 Dla stron w postępowaniu przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) **Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91, należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli owi pasażer i przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej, objętej zakresem stosowania dyrektywy Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek.**

2) **Artykuł 5 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany przez zawartą z osobą trzecią umowę o imprezę turystyczną, obejmującą również nocleg.**

3) **Artykuły 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, nie jest objęte zakresem stosowania tych artykułów regulujących jurysdykcję szczególną w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów.**

Podpisy